

Gölgede kalan bir sultan

Enis Kismet

Böylesi zorlu bir konuyu ele almaya nasıl karar verdiniz?

Aslında bu dönem hiç kaleme almak istemediğim bir dönemdi. Çünkü bu döneme dair çok uç noktalarda geziniyor fikir, kanaat ve yorumlarımız. Fakat sonrasında aslında tam da bu dönemi yazmam gerektiğini düşündüm. Şimdiye kadar romanlarımızda, kahramanlara ya da olaylara dair olumlu olumsuz, iyi kötü her türlü tarihi kaydı sundum. Zira tarih okurken, tarihi olayları yorumlarken sert çizgilerimiz olmamalı. Her zaman bir ihtimal bırakmalıyız. Birilerinin fikirleri ve kayıtlarından yola çıkarak kişiler belli kalıplara mahkum edilemez. Nitekim bahsettiğim dönemde Sultan Vahdettin'in hataları olmuştur fakat hain değildi. Belki şartlar onun kurduğu siyaset zemininde gelişmediği için gidişat olumsuzla döndü ve biz onu hain deyip karalayarak, Öte yandan Mustafa Kemal, dünya savaşından kurtuluş savaşına gösterdiği başarılarla olağanüstü bir asker ve komutandı. Bizim Cumhuriyetimizin kurucusu, yeni medeniyetimizin imarında liderimizdi. Fakat onun da insani ta-

Sultan Vahdettin'in kızı Sabiha Sultan Mustafa Kemal'in evlilik teklifine "Evet" deseydi, tarih nasıl yazılırdı? Mine Sultan Ünver "Sabiha Sultan"da tarihin merak ettiği bir konuya değiniyor.

rafları vardı. Amacına ulaşmak için yürüdüğü yolda hırslıydı ve zaman içinde farklı siyasi taktikleri oldu. Vahdettin ve Mustafa Kemal cephesinde her türlü fikri ve tarihi kaydı kendi kurguladığım kahramanlarım vasıtasıyla okuyucuya sundum. Piyasadaki ifrat ve tefrite hizmet eden dönem kitapların yanı sıra bir de bu bakış açısı okunsun istedim. Bir diğer neden ise Beyazıt Kütüphanesi Hafız-ı Kütübü İsmail Saib Sencer'dir.

Sabiha Sultan babasının Mustafa Kemal'in hanedanla ilgili "vatan haini" açıklamalarına tepki gösterdiğini anlatıyor. Siz Mustafa Kemal'in hanedana olan tutumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Mustafa Kemal öncelikle hanedana yakın olmak istiyor. Belki Sabiha Sultan'a evlilik teklif etmesindeki amaç da buydu, bilemiyoruz. Ama kendisine rakip gördüğü ve çoğu zaman da örnek aldığı Enver Paşa'yı düşündünce, Enver'in saraydan Naciye Sultan'la evlenip da-matlık ilişkisi kurması gibi, Mustafa Kemal de benzer şekilde iktidara yakın olma arzusunu taşıyabiliyor. Fakat Anadolu'da milli mücadele başlamışken, son halife Abdülmecit'in oğlu, Sabiha Sultan'ın eşi Şehzade Ömer Faruk, savaşa

katılarak, Mustafa Kemal'den emir alan askerlerden olmak için İnebolu'ya geldiğinde Mustafa Kemal'in şehzadeyi geri göndermesi enteresandır. Sürgün kararı ise, belirttiğim gibi yeni ülkenin yeni Cumhuriyet'in iktidarını yerleştirilmesi adına mecburi görülmelidir. Romanda ayrıntılar eleştirel bakışla sunuldu.

Tepki alırım düşüncesiyle törpülediniz yerler oldu mu?

Sabiha Sultan
Mine Sultan Ünver
Kıyık Yayınları

Romanın araştırma sürecinde A'dan Z'ye pek çok tarihçimizin araştırmalarına, külliyatlara ve tezlere bakmak zorunda kaldım, çünkü seçtiğim dönem çok tartışmalı, gizemi fazla ve hassas olduğumuz bir dönem. Öte yandan en büyük dayanağım hatıratlar oldu. Sabiha Sultan, kızı Neslişah Sultan, Vahdettin Han başta olmak üzere, o dönem sarayda hizmette bulunan kadınların da içinde bulunduğu pek çok kişinin hatıratı, kayıtlara düşmüş kendi sözleri önemli fayda sağladı. Tarihi roman yazmak böyle bir sorumluluk gerektirir zaten. Bir zamanlar bu dünyada yaşamış merhumlara rahatça dilediğiniz gibi söz söyletmezsiniz, haklarında asılsız afaki iddialarda bulunamazsınız. Dolayısıyla diğer romanlarımda olduğu gibi bu romanda da her türlü yaklaşıma dillendirerek okura eleştirel bir bakış sunmaya gayret ettim. Tepkiden korkmadım, sadece yanlış kanaatlere sebep olmamak adına çok yönlü sundum araştırmalarımı. Bilemem; öyle tartışmalı bir dönem ki ve kahramanlar öyle güçlü tarihi karakterler ki, belki de tepkiler olacaktır. Söylemek istediğim bana özgü fikirlerimi, felsefemi ise kurgumda kendi yarattığım kahramanlarım söyledi.

sozlerle bahslantılı olarak Bodrum'da da

Sultan Vahdettin'in kızı Sabiha Sultan Mustafa Kemal'in evlilik teklifine "evet" deseydi, tarih nasıl yazılırdı? Mine Sultan Ünver "Yanağımda Soğuk Bir Buse" ile tarihin merak ettiği bir konuya değiniyor.

1. Kitabınızda Sabiha Sultan'ı tasvir ederken oldukça şaşalı bir hayat süren son derece bakımlı bir kadın portresi çizdiğiniz görüyoruz. Osmanlı hayranlığınız var diyebilir miyiz?

Sabiha Sultan, hanedanlıkla cumhuriyet arasında kalmış, milli mücadelenin sancılı yıllarının da içinde olduğu zor bir dönemde yaşamış. O dönemi halk kadar saltanat mensupları da acı tecrübelerle, meşakkatle tecrübe etmiş. Özellikle sürgüne, yani memleket sınırları dışına ani bir kararla gönderilmeleri onların yaşamlarının en kederli dönemi.

Sabiha Sultan, son hünkâr Vahdettin'in iki kızından biriciği. Vahdettin Han kızlarını Avrupai usulle yetiştirmiş, lisan biliyorlar, müziğe hakimler, görgü ve terbiyeleri kusursuz. Saray mensupları için dünya harbi, özellikle de İstanbul'un işgalinin akabinde zor zamanlar başlıyor. Sürgün yıllarında ise çok daha zor zamanlar yaşıyor Sabiha Sultan. Türkiye'deki varlıkları ellerinden alınıyor. Özellikle Mısır'da parasızlıkları had safhada. Yakın zamanda hayatını kaybeden Neslişah Sultan'ın da aralarında bulunduğu üç kızını kendilerine denk olmayan ama varlıklı insanlarla evlendirmek durumunda kalıyor Sabiha Sultan. Kendisi için şaşalı bir yaşamı var diyemeyiz, Türkiye'ye döndüğünde ise mütevazı bir hayatı var.

Romanlarımın hepsi Osmanlı'ya dair, Endülüs'ü anlattığım "Hilalin İki Ucu" dahi yine Osmanlı'ya dokunuyor. Fakat bu Osmanlı hayranlığımdan kaynaklanmıyor. Osmanlı'daki güzellikleri, hayran olunası kişi ve hadiseleri anlatırken, bir yandan da ibret alınması gereken vahim durumları gözler önüne seriyorum. Zaferleri dillendirip mağlubiyetleri ya da fenalıkları anlatmada susanlardan değilim. Zaten öyle değil midir; iyi ve kötü, güzel ile çirkin hep bir arada, omuz omuzadır. Sonuçta bahsini ettiğimiz insan ve insanın kurduğu sistem, yaşayıştı.

Amacım tarihimizin bilinmeyen, tozlu sayfalarda kalmış ama bilinmesi gerektiğine, fayda sağlayacağına inandığım kişi ve dönemlerine ışık tutmaktır.

2. Sabiha Sultan Menderes hükümetinin hanedana yönelik yaptığı yasal düzenleme sayesinde İstanbul'a dönmüş ve Türk vatandaşlığına geçmişti. Siz bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

1952'de NATO toplantısı için Menderes Paris'e gittiğinde, büyükelçiye burada yaşayan hanedan mensuplarının ne durumda olduklarını, ne yaptıklarını sorar. Büyükelçinin hiçbir fikri yoktur ve Menderes'in kendisine tanıdığı 24 saat içinde durumu araştırır. Ertesi gün birlikte bir adrese giderler. Görürler ki Sultan Abdülhamid Han'ın 80 yaşındaki hanımı Şefika Sultan, 60 yaşındaki kızı Ayşe Sultan ve diğer Osmanlı hanımları, Paris yakınlarında bir bulaşıkhanede Fransızların bulaşıklarını yıkamaktadırlar. Menderes gözyaşlarını tutamaz. Şefika Sultan'ın ellerine sarılır ve; "Anne ne olur affet bizi, geç geldik" der. Ayşe Sultan sürgünden otuz yıl sonra gördüğü bu vatan evladına; "Sen kimsin"? diye sorar. Menderes de; "Ben Türkiye Cumhuriyeti'nin başbakanıyım" der. "Ben başbakanım" sözünü duyan koca sultan sevinçten öyle bir çığlık atar ki kalbi duracak gibi olur, bayılır. Menderes Türkiye'ye döner dönmez doğrudan Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a çıkar. "Osmanlı hanımlarını bulaşık yıkarken gördüm. Onların Türkiye'ye dönmeleri için af kanunu çıkaracağım" der. Celal Bayar ise; "Adnan Bey sus! Sakın bu konuyu bir daha başka yerde açma, malum gazeteler tahrikiyle silahlı kuvvetlerin içindeki cunta Türkiye'de ihtilal yapar" der. Menderes cebinden çıkardığı bir mektubu masanın üzerine bırakarak gider. Mektupta şunlar yazılıdır: "Analarının ve babalarının Fransa'da hizmetçilik yaptığı bir ülkenin başbakanı olmaktan utanç duyuyorum, istifamın kabulünü arz ederim." Menderes'in istifadan vazgeçmesi istenir ki hanedan hanımlarının yurda dönmelerine izin verilmesi şartıyla Menderes istifadan vazgeçer. 1924'de yurttan çıkarılan hanedan üyeleri 1952'de dönmeye başlarlar ama sadece kadınlarına izin çıkmıştır.

Romanda Sabiha Sultan sürgünden dönüşü kendi cümleleriyle değerlendiriyor. Araştırdığım ve gördüğüm kadarıyla hem sürgün kararını hem de umutla bekledikleri geri dönüş iznini, pek çok hanedan mensubu da olgun bir ruh haliyle değerlendiriyorlar. Hakikaten yeryüzünün alicenap, vakur bir hanedanı Osmanoğlu. Genel görüşleri; yeni bir ülke yaratılırken, Cumhuriyet doğarken sürgün kararının makul karşılanması gerektiği yönünde. Çünkü iktidarını sağlamlamak zorundaydı Türkiye Cumhuriyeti. Fakat keşke iki gün içinde gitmek zorunda bırakılmasalardı ve keşke çok daha önce yurtlarına dönebilselerdi. Pek çoğu gurbette vatan hasretiyle ve sefalet içinde can verdi. Sabiha Sultan'ın Mısır'da kalan boşandığı eşi Şehzade Ömer Faruk gibi niceleri...

3. Kitapta Sabiha Sultan'ın cümleler var. Özellikle de babasının Mustafa Kemal'le olan ilk karşılaşmasına ilişkin sözleri dikkat çekiyor. Kitaptaki bilgilerden yola çıkarak Sultan Vahdettin'in Mustafa Kemal'e bakışı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Mustafa Kemal Vahdettin'in yaverliğini yapmıştı. Vahdettin'in şehzadelğinde birlikte çıktıkları bir Avrupa gezisi de var. Vahdettin'in, Mustafa Kemal'e fevkalade güvendiğini kendi cümlelerinde görüyoruz. Nitekim Anadolu'ya ısrarla onu göndermek istemesinin nedeni de görevi ancak Çanakkale kahramanı Mustafa Kemal'in yapabileceğine inancıdır. Oysa Mustafa Kemal ilk başta bu görevi reddetmişti, başka arzuları vardı, Enver Paşa'ya öykünüyordu. Sürecin devamında Anadolu'da siyasi birlik toparlanmaya başlamışken Mustafa Kemal'in, Vahdettin'i öven konuşmalarına şahidiz fakat çok kısa bir süre sonra Ankara Hükümeti güçlenince tam aksi açıklamaları da var meclis kürsüsünden. Vahdettin bu duruma çok üzülüyor, yazdığı mektuplarda da, sürgündeyken görüştüğü kişilerle yaptığı sohbetlerde de bu sistemi görüyoruz. Özellikle "Hain" ilan edilmesini kaldıramıyor. Tarihin arka sayfalarında kalmış bu ilişkiyi roman vesilesiyle gözler önüne sermek istedim. Murat Bardakçı'nın

Vahdettin'e dair kapsamlı bir araştırma kitabı var. Yazım sürecinde başat kaynağım oldu. Fakat bizler tarihi, romanlardan ve filmlerden öğrenmeye daha yatkınız.

4. Sabiha Sultan, babasının Mustafa Kemal'in hanedanla ilgili açıklamalarına tepki gösterdiğini anlatıyor. Siz Mustafa Kemal'in hanedana olan tutumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Mustafa Kemal öncelikle hanedana yakın olmak istiyor. Belki Sabiha Sultan'a evlilik teklif etmesindeki amaç da buydu, bilemiyoruz. Ama kendisine rakip gördüğü ve çoğu zaman da örnek aldığı Enver Paşa'yı düşününce, Enver'in saraydan Naciye Sultan'la evlenip damatlık ilişkisi kurması gibi, Mustafa Kemal de benzer şekilde iktidara yakın olma arzusunu taşıyabilir. Fakat Anadolu'da milli mücadele başlamışken, son halife Abdülmecit'in oğlu, Sabiha Sultan'ın eşi Şehzade Ömer Faruk, savaşa katılarak, Mustafa Kemal'den emir alan askerlerden olmak için İnebolu'ya geldiğinde Mustafa Kemal'in şehzadeyi geri göndermesi enteresandır. Sürgün kararı ise, belirttiğim gibi yeni ülkenin yani Cumhuriyet'in iktidarını yerleştirmesi adına mecburi görülmelidir. Romanda ayrıntılar eleştirel bakışla sunuldu.

5. Sabiha Sultan Mustafa Kemal Paşa'nın teklifine "Evet" demiş olsaydı sizce tarih nasıl yazılırdı?

Ben tarihin romanını yazıyorum, sanırım bu sorunun cevabını üstad tarihçilerimize bırakmalıyım.

6. Kitabı yazım sürecinde hangi kaynaklardan yararlandınız? Tepki alırım düşüncesiyle törpülediğiniz yerler oldu mu?

Romanın araştırma sürecinde A'dan Z'ye pek çok tarihçimizin araştırmalarına, külliyatlara ve tezlere bakmak zorunda kaldım, çünkü seçtiğim dönem çok tartışmalı, gizemi fazla ve hassas olduğumuz bir dönem. Öte yandan en büyük dayanağım hatıratlar oldu. Sabiha Sultan, kızı Neslişah Sultan, Vahdettin Han başta olmak üzere, o dönem sarayda hizmette bulunan kadınların da içinde bulunduğu pek çok kişinin hatıratı, kayıtlara düşmüş kendi sözleri önemli fayda sağladı. Tarihi roman yazmak böyle bir sorumluluk gerektirir zaten. Bir zamanlar bu dünyada yaşamış merhumlara rahatça dilediğiniz gibi söz söyletemezsiniz, haklarında asılsız afaki iddialarda bulunamazsınız. Dolayısıyla diğer romanlarımda olduğu gibi bu romanda da her türlü yaklaşımı dillendirerek okura eleştirel bir bakış sunmaya gayret ettim. Tepkiden korkmadım, sadece yanlış kanaatlere sebep olmamak adına çok yönlü sundum araştırmalarımı. Bilemem; öyle tartışmalı bir dönem ki ve kahramanlar öyle güçlü tarihi karakterler ki, belki de tepkiler olacaktır. Söylemek istediğim bana özgü fikirlerimi, felsefemi ise kurgumda, kendi yarattığım kahramanlarım söyledi.